

Ifrågasatt tryckfrihetsbrott samt fråga om meddelarfrihet - uppgifter som har lämnats till en tidning av polismyndighetens informationsdirektör

Beslutsdatum 2008-07-16

Diarienummer 2927-08-31

Justitiekanslerns beslut

Förundersökning ska inte inledas.

Ärendet

Bakgrund

Den 20 februari 2008 blev fem pojkar i åldern 12 – 13 år föremål för ett polisingripande i Malmö. Den 12 april 2008 gjorde fadern till ett av barnen tillsammans med ett vittne till händelsen en polisanmälan med anledning av ingripandet. Anmälan avsåg själva ingripandet, hur ärendet hade handlagts och följts upp i kontakten med familjerna och sociala myndigheter samt att felaktiga uppgifter skulle ha publicerats i pressen avseende barnen. I anmälan riktas framför allt kritik mot ingripandet då det involverade ett flertal poliser, inklusive en hundpatrull, och ska ha gått till så att barnen tvingades att stå mot en vägg med händerna över huvudet utomhus i kallt väder under cirka 45 minuter utan att de fick veta varför ingripandet skedde.

Chefsåklagaren JL vid Åklagarmyndigheten, Riksenheten för polismål, Malmö, konstaterade i ett beslut den 22 april 2008 att anmälan såvitt den avsåg ingripandet och ärendets handläggning redan var föremål för förundersökning och överlämnade, i den del anmälan avsåg uttalanden i medierna, ärendet till Justitiekanslern för bedömning.

Anmälan avseende uttalanden i medierna

I anmälan görs gällande att barnen har utsatts för ärekränkning och förtal genom att Sydsvenskan har delgetts felaktig information angående ingripandet. I anmälan anges att LF (Länspolismästarens stab, Polismyndigheten i Skåne) den 5 mars 2008 i ett svar på en insändare i Sydsvenskan har angett att de fem unga pojkar som hade blivit föremål för polisingripandet var misstänkta för att ha rånat andra ungdomar och hade gjort sig skyldiga till övergrepp i rättssak. I insändarsvaret beskrev LF utförligt vilka två rån det gällde och sa att ett av rånoffren följde med i en polisbil och kunde peka ut ungdomarna. Barnen har härigenom offentligt utpekats som misstänkta för rån och övergrepp i rättssak. Andra företrädare för polisen har i artiklar den 30 mars respektive 4 april 2008 i samma tidning lämnat uppgifter som visar att LF:s påståenden var felaktiga. Barnen liksom deras föräldrar chockades och utsattes för stress samt psykiskt lidande av att i tidningen läsa om brottsmisstankar som de inte hade blivit delgivna.

Insändarsvaret publicerat den 5 mars 2008

Justitiekanslern har tagit del av insändarsvaret. Insändaren är undertecknad på det sätt som anges i anmälan. I insändarsvaret anges bl.a.: ”I just det här fallet rörde det sig om ungdomar som misstänks för att ha rånat andra ungdomar. [...] Vid det ena rånet uttalades hot om allvarliga repressalier om händelsen anmäldes till polisen. [...] Att prata om skandal och

godtycklighet när vi ingriper mot personer som misstänks både för rån och övergrepp i rättssak känns inte relevant.”

Justitiekanslerns bedömning

Anmälan avser ansvar för förtal i form av publicering av uppgifter i en tidning där uppgifterna har lämnats till tidningen av Malmöpolisens informationsdirektör LF. Såvitt gäller själva publiceringen i tidningen rör det sig därmed om ansvar för ett tryckfrihetsbrott för vilket tidningens ansvarige utgivare primärt svarar (8 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen). Justitiekanslern uppfattar att anmälan också gäller frågan om LF kan hållas ansvarig för förtal enligt brottsbalkens bestämmelser genom att han har lämnat ifrågavarande uppgifter till tidningen.

Ansvar för publiceringen i tidningen (tryckfrihetsbrott)

Av 7 kap. 4 § 14 tryckfrihetsförordningen (TF) framgår att förtal som begås genom en tryckt skrift utgör ett tryckfrihetsbrott. Enligt 9 kap. 1 § TF ska Justitiekanslern vaka över att de gränser för tryckfriheten som anges i TF inte överskrids. Beträffande tryckfrihetsbrott som faller under allmänt åtal är Justitiekanslern ensam behörig åklagare (9 kap. 2 § första stycket TF).

Brottet förtal får enligt 5 kap. 5 § första stycket brottsbalken inte åtalas av någon annan än målsäganden, dvs. den som har blivit utsatt för brottet (enskilt åtal). Om brottet riktar sig mot någon som är under 18 år eller om målsäganden har angett brottet till åtal, får dock förtalsbrott åtalas av åklagare om åtal av särskilda skäl anses påkallat från allmän synpunkt (allmänt åtal).

Av förarbetena till den aktuella bestämmelsen i brottsbalken framgår att allmänt åtal är avsett att förekomma endast i undantagsfall. Som huvudregel gäller att den enskilde själv förutsätts beivra brottet genom enskilt åtal.

Justitiekanslern anser att det i ärendet inte har kommit fram några sådana särskilda skäl som motiverar ett ingripande genom allmänt åtal. Förundersökning ska därför inte inledas avseende tryckfrihetsbrott.

Ansvar för att ha lämnat uppgifterna till tidningen

När det gäller uppgifter som lämnas till en tidning för publicering har TF:s bestämmelser om meddelarfrihet betydelse för om handlandet är straffbart eller inte. Eftersom Justitiekanslern vakar över tryck- och yttrandefrihetens gränser bör det i första hand ankomma på Justitiekanslern i ett ärende som det aktuella att bedöma om uppgifterna har lämnats inom ramen för den berörde tjänstemannens meddelarfrihet.

Av bestämmelserna i 1 kap. 1 § tredje stycket TF om meddelarfrihet följer att det i princip står var och en fritt att meddela uppgifter och underrättelser i vilket ämne som helst för offentliggörande i tryckta skrifter till författare eller andra som är upphovsmän till framställningar i skriften, till skriftens utgivare eller, om det finns en särskild redaktion, till denna eller till ett företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter.

Meddelarfriheten syftar till att säkerställa att sådant som enligt offentlighetsprincipen ska vara tillgängligt för envar inte undanhålls utan kan publiceras. Meddelarfriheten gäller därför anställda hos myndigheter men inte myndigheten som sådan.

En polisman har alltså normalt meddelarfrihet vid kontakter med medierna. När det tydligt framgår att en tjänsteman vid polismyndigheten uttalar sig på myndighetens vägnar faller uppgiftslämnandet emellertid utanför det område som täcks av meddelarfriheten. I detta fall rör det sig om en person som i sin befattning som informationsdirektör har det övergripande ansvaret för polismyndighetens kontakter med medierna. För att en person med sådan tjänsteställning ska kunna åberopa meddelarfrihet bör det krävas att det av omständigheterna framgår att uttalandet inte görs för myndighetens räkning. I detta fall är det tydligt att LF har uppträtt i sin roll som informationsdirektör och i insändarsvaret har uttalat sig för polismyndighetens räkning. Enligt Justitiekanslerns bedömning har LF därmed inte lämnat de aktuella uppgifterna inom ramen för sin meddelarfrihet.

LF:s agerande, dvs. att lämna ifrågavarande uppgifter till tidningen, kan alltså inte i sig utgöra ett tryckfrihetsbrott. Detta agerande omfattas därmed inte av Justitiekanslerns exklusiva behörighet som åklagare enligt 9 kap. 2 § första stycket TF. I detta fall är det inte heller fråga om något sådant annat tryckfrihetsmål som enligt 9 kap. 2 § tredje stycket TF Justitiekanslern är ensam åklagare i.

Enligt 5 § lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn får Justitiekanslern dock som särskild åklagare väcka åtal mot befattningshavare som har begått brottslig gärning genom att åsidosätta vad som åligger honom i tjänsten eller uppdraget. Justitiekanslern har i ett beslut den 29 september 2001 (dnr 2530-01-31) ansett att denna bestämmelse innefattar befogenhet för Justitiekanslern att ta ställning till om rättsliga åtgärder skulle vidtas mot en person vilken, på liknande sätt som har skett i detta fall, såsom företrädare för en myndighet hade gjort uttalanden i radio där en skyldighet att uttala sig inte förelåg och där det därför kunde ifrågasättas om det rörde sig om en tjänsteåtgärd. Som skäl härför angavs att det fick anses ligga i sakens natur att den som uttalar sig på en myndighets vägnar inte bara har att respektera de särskilda regler som gäller för tjänsten utan också de straffrättsliga ramarna som allmänt gäller i sådana situationer. Skäl för att bedöma Justitiekanslerns befogenhet på annat sätt i detta fall föreligger inte. Denna behörighet är inte exklusiv och den hindrar alltså inte att frågan om åtal i en sådan situation prövas av allmän åklagare. Det framstår dock som mest ändamålsenligt att Justitiekanslern tar ställning till om rättsliga åtgärder ska vidtas mot LF.

I frågan om allmänt åtal mot LF avseende det påstådda förtalsbrottet gör Justitiekanslern samma bedömning som i fråga om det påstådda tryckfrihetsbrottet, se ovan. Det kan inte anses av särskilda skäl påkallat från allmän synpunkt att det väcks allmänt åtal mot LF. Inte heller i denna del ska anmälan således föranleda någon åtgärd.

Ärendet är härmed avslutat.